

मुळाऱ्या तांडीं पांडलीं नवरीं मिठा विड्युती . ठिक्काऱ्या लकडे लिपासनां
. अलड्या तांडीं पांडलीं नवरीं मिठा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा
लिपा . अलड्या तांडीं पांडलीं लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा
लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा लिपा

‘व’ची बाधा

हॉस्पिटलमध्ये मॉर्फिनच्या गुंगीत डोळे उघडून पाहिलं. उजवा पाय ठणकत होता आणि त्यावर हत्तीच्या पायाएवढं मोठं बँडेज बांधलेलं होतं. जिवाला हायसं वाटलं. दोन महिन्यांपूर्वी जेव्हा न्यू जर्सीतील डॉक्टरांना निदान झालं नाही तेव्हा आमच्या डॉक्टर मेव्हण्यानं न्यू ऑर्लिन्सच्या तज्ज्ञाकडे बोलावून घेतलं. त्यानं तपासून, हाडाचा काही संबंध नसून तळपायातील एक शीर दुखावली असावी असा अंदाज केला. वर्षानुवर्ष शरीराचा भार पडल्यानंतर ती तरी बिचारी काय करणार! लगेच एमआरआय घेऊन खात्री केली. ऑपरेशन करून नक्की सुधारणा होईल अशी हमी दिली गेली. चार वर्ष पायाचा त्रास वाढत होता. चालणंही अशक्य झालं होतं. सौ.नं ऑपरेशनला लगेच संमती दिली. जन्मभर माझ्या पायाचा त्रास भोगण्यापेक्षा चार महिने पायाचं बाळंतपण करणं परवडलं. मेव्हण्याच्या आग्रहास्तव न्यू ऑर्लिन्सलाच ऑपरेशन करायचं ठरलं. ह्या हिवाळ्यात इथं बर्फ कमी पडणार हे सौ.ला माहीत असल्यानं बर्फ काढायचा त्रास कोणाला होणार नव्हता. शिवाय, थंडीत प्लॉस्टरमध्ये खाज कमी सुटते असं अनुभवी लोकांनी सांगितलं. ऑफिसमध्येही जानेवारीत शिथिलता असते. शेवटी, तारीख ठरली.

आदल्या दिवशी हॉस्पिटलच्या डॉक्टरनं तपासून मी ऑपरेशनसाठी धडधाकट आणि सज्ज आहे असं सिद्ध केलं. सर्जननं कायद्यानुसार, ऑपरेशनचे काय परिणाम होऊ शकतील हे टक्केवारीनं सांगितलं. पायाची परिस्थिती इतकी वाईट आहे, की शस्त्रक्रिया अयशस्वी झाली तरी अपाय होणं अशक्यच असं म्हणून दिलासा दिला. नंतर, एका महिलेनं इतर माहिती माझी घेतली. माझ्याबरोबर माझ्या तमाम नातलगांची वैद्यकीय चाचणी घेतली. तेव्हा सहज लक्षात आलं, की ते मला कंबरेपासून खाली बधिर करणार होते. मी लगेच नकार व्यक्त केला. मला स्वतःला शस्त्र(क्रिया) बघायची तर नव्हतीच, पण जन्मभर पोसलेल्या पायाची चेष्टा किंवा टीकाही ऐकायची नव्हती. तिनं लगेच रिपोर्ट पाहून मला सहज झोपवता

येईल असं सांगितलं आणि तशी नोंद केली. मी त्याबरोबर योग्य वेळी उठवावं अशी नोंद करावी असंही सुचवलं. तिच्या कागदाकडे नजर टाकून उजव्या पायाचीच शस्त्रक्रिया होणार आहे याची खात्री करून घेतली. डाव्या पायाला ‘हात लावू नये’ अशी पाटी लावायची गरज नाही ना असं विचारलं. मी झोपल्यावर त्यांना कोण सांगणार?

ती केवळ हसली. माझ्या मनातील चलबिचल तिनं ओळखली असावी. दुसऱ्या दिवशी पहाटे उटून हॉस्पिटलमध्ये रुजू झालो. मला झोपवायच्या आधी मी डॉक्टरांना आठवण करून दिली ‘माझं काम झोपायचं, तुमचं काम उजव्या पायावर शस्त्रक्रिया करायचं. माझं काम संपायच्या आधी तुमचं काम संपवा म्हणजे झालं.’ माझ्या विनंतीला त्यांनी मान दिला होता. समोर ते नव्हते आणि योग्य पाय ठणकत होता.

मेव्हण्याच्याच हॉस्पिटलमध्ये असल्यानं बडदास्त चांगली ठेवली गेली होती. शेजारचा पलंग मोकळा होता. हाताला आय.व्ही. टोचलेली, त्यात मॉर्फिन, पायांखाली उशी व सोबतीला सौ.. आॅपरेशन यशस्वी झालं असं कळलं पण यशाची फळं भोगायला मला बरेच महिने लागणार होते. मला नशेतून जागं करून नर्सनं पलंगाचं डोकं, पाय वर-खाली कसे करायचे, मॉर्फिन कमी-जास्त कसं करायचं, टीव्ही कसा चालवायचा व घंटीनं तिला कसं बोलावायचं हे समजावून सांगितलं. माझ्याएवजी सौ.नंच समजावून घेतलं. माझ्या प्रश्नावरून तिला माझी कीव आली असावी. दर तासानं नर्स माझी नाडी व रक्तदाब तपासून पायाची बोटं हलवायला सांगायची. मग माझ्या प्रगतीचं (खोट) कौतुक करून जायची. आय.व्ही. आणि मॉर्फिन यांनी कट करून माझी पाणी भरलेल्या फुग्यासारखी अवस्था केली होती! आणि फुग्याचं तोंड निरगाठ बांधून बंद केलं होतं. शेवटी, सुई लावूनच सुटका करावी लागली.

संध्याकाळी माझ्या कंबरेला लगाम बांधून कुबड्या घेऊन कसं चालायचं ते शिकवलं गेलं. सौ.ला बरं वाटावं म्हणून लगाम तिच्या हातात दिला. अर्थात, शेजारी एक पेहलवान होताच, कारण मागे तोल गेला तर लगामाचा उपयोग नव्हता. नशाहीन स्थितीतसुद्धा हे जमलं नसतं, पण त्यांच्या समाधानासाठी मी ‘जमेल’ असं सांगून वेळ निभावून नेली. नंतर मेव्हणे सहपरिवार भेटायला आले. आमच्या सात वर्षांच्या भाच्याचा चेहरा एकदम उतरला. पाय बरा होण्यासाठी सुधीरकाका इथं आला होता. हे दृश्य तर भयंकर होतं. पाय सुधारण्याचं नक्कीच नव्हतं. त्यानंतर रात्री माझी नशा उतरल्यावर मला खरी झोप आली होती. तरी तेथील नर्सजनतेचं दर तासाला अगत्य चालूच होतं. डॉक्टरनं सकाळी चौकशी

केली आणि माझ्या तक्रारी व दुखणी अपेक्षित आहेत असं सांगितलं. मी त्यावरून प्रगती व्यवस्थित होत आहे असा निष्कर्ष काढला. लगेच घरी जायची परवानगी दिली. चाकाच्या खुर्चीतून गाडीपर्यंत सोडून हॉस्पिटल कर्तव्यमुक्त झालं.

घरी मेव्हण्याचं कुटुंब आमच्या कुटुंबाबरोबर तैनातीला हजर होतं. त्यांचा पुरेपूर उपयोग करून घेतला. अगदी सकाळच्या विधीपासून रात्री झोपेपर्यंत पूर्ण परावलंबी होतो. अपंग लोकांचे काय हाल होत असतील याची प्रचीती आली. माझ्या बाबतीत तर कष्ट इतरांनाच होते. चार दिवसांनी सौ. माझी व्यवस्था करायला आधी न्यू जर्सीला गेली. मी चाकाच्या खुर्चीच्या साहाय्यानं विमानानं एकटा घरी आलो. तेव्हापासून प्रवास असाच करावा असं मत झालं. सगळीकडे, पहिला नंबर आणि त्रास होऊ नये म्हणून हवाईसुंदर्या विशेष लक्ष पुरतात.

सर्वांत जास्त कष्ट झाले ते घरी आल्यावर, घराच्या दोन पायन्या चढताना. घरचे आयुष्य रुक्यायला मला आणि इतरांना काही दिवस लागले. उजवा पाय जमिनीला टेकायचा नाही आणि जमेल तेब्हा पाय वर करून आडवं पडायचं – डॉक्टरांचे हे काही उपचार मला प्रिय होते. सौ. माझी जेवणासकट सर्व तयारी सकाळी करून नोकरीला जात असे व रात्री माझं रडगाण ऐकत जेवण आणि झोपायची तयार करत असे. आमचा एक मित्र काही कामासाठी या भर्मात आला होता. त्यानं आमची कीव करून आमच्याकडे राहायचं ठरवलं. त्याची अतोनात मदत तर झालीच पण माझ्या मते, आमच्या घरात सौख्य टिकून राहायलाही त्याची मदत झाली. आम्हाला भांडायला त्यानं संधीच दिली नाही. तो इतका घरच्यासारखा झाला होता, की कचरा काढणं, भांडी आवरणं, बाहेरची काम करणं, जणू काही ही त्याचीच कामं होती!

घरात करमणुकीसाठी ऑफिसचं काम लावून घेतलं होतं. म्हणजे किती कंटाळवाणं जीवन होतं याची कल्पना आली असेल. तरी खुर्चीवरून घसरत घसरत रेफ्रिजेरेटरपर्यंत जाऊन सॅण्डविच काढून, एक ग्लास दूध घेऊन, सर्व आवरून ठेवण्यात एक तास जायचा. रेडियो ऐकत आंघोळ करण्यात एक तास जायचा. अर्थात, बहुतेक वेळ प्लास्टर कोरडं ठेवण्यात जायचा. त्याच्याभोवती प्लॅस्टिक आणि टॉवेल गुडाळावं लागायचं आणि तो पाय बाहेर असल्यानं अध्यांच अंगाला आंघोळ व्हायची. जेवणाचे आणि स्नानाचे कष्ट झाल्यावर पाय वर करून झोपायचो. कुबड्या घेऊन जिन्यावरून खाली-वर जाणं शेवटपर्यंत शक्य झालं नाही. बसून एकेक पायरी चढायचो. फोन हाताशी नसला तर घंटी वाजल्यावर माझी आणि आन्सरिंग मशीनची शर्यत असायची. शेवटी, हरल्याचंही वाईट वाटेनासं झालं. कुबड्या असताना हातात काहीही घेणं अशक्य असतं हे लवकरच उमगलं. दाणे

आणि बिस्किटं कपाटातच उभं राहून खात असे. डॉक्टरांनी हळुहळू पायावर वजन द्यायची परवानगी दिली. कुबड्यांबरोबर आता प्लास्टरचाही धाड धाड आवाज येऊ लागला. सौ.च्या आणि मित्राच्या कृपेन ऑफिसमध्ये जाऊ लागलो. तेथील लोकांचंही आदरातिथ्य अनुभवलं; अगदी ऑफिसची बँग नेण्यापासून ते खोलीत कॉफी आणून देण्यापर्यंत. नाही तर कागद इकडचे तिकडे नेताना तोंडात धरावे लागत.

शेवटी, दोन महिन्यांनी प्लास्टर काढलं आणि मी पहिलं पाऊल टाकलं. मनात नील आर्मस्ट्रॉगची आठवण झाली. One small step for man; a giant step for mankind. माझं विश्व जरी लहान असलं तरी त्यांच्या दृष्टीनं पाऊल मोठं होतं. काही दिवस जरी कुबड्यांचा आधार घ्यावा लागला तरी आता गाडी चालवता येत होती. कुटुंब, नातेवाईक, मित्रमंडळी व ऑफिसमधील लोकांबरोबर इतर बन्याच वस्तूनीदेखील माझ्या स्वातंत्र्याचं अभिनंदन केलं. माझं वजन वाढत होतं व इतरांचं वजन कमी होत होतं. त्यांचं जीवन आता पूर्ववत होणार होतं. मला सतत बेबी (बाबा) सिटरची गरज नव्हती. घरातील टेबल, खुच्या, सोफा, भिंती, जिन्याचं रेलिंग वगैरे माझे धक्के खाऊन खिळखिळे झाले होते, त्यांनी दुवा दिला. डाव्या पायाचा जोडा जास्त वापरून फाटला होता, तर उजव्या सुजलेल्या पायावर चढवल्यामुळे मोजे अर्धे फाटले होते. बसून वर-खाली करताना पॅण्ट अदर्शनीय ठिकाणी विरल्या होत्या. हातांवर आणि खांद्यांवर शरीराचं वजन पेलून तेही कुरकूर करत होते. ह्या सगळ्यांचा मी ऋणी आहे. वाईट एवढंच वाटतं, की नील आर्मस्ट्रॉगचं आज अड्हावीस वर्षांनंतरहा कौतुक होत आहे आणि माझं अड्हावीस दिवसांतच संपलं. आता, थोडंफार चालताना लंगडावं लागत नाही. फार चालता येत नाही म्हणून शांपिंगमधून सुटका होते. डॉक्टरांच्या मते, माझी प्रगती व्यवस्थित होत आहे आणि लवकरच मला मोठ्या माणसासारखं चालता येईल.

माझी हकीकत ऐकल्यावर सगळ्यांच्या पुढे एकच प्रश्न उभा राहतो – ही पायाची शीर तुटण्याचं कारण काय? (म्हणजेच मलाही हा त्रास होईल का?). डॉक्टरांचे उत्तर - ‘काही कारण नाही. नशीब! होतं असं कधी कधी.’ या उत्तरानं माझं समाधान झालं नाही. आपल्या अनुभवाचा लोकांना उपयोग झाला पाहिजे व हे कसं टाळता येईल हे कळलं पाहिजे. माझ्या मते, ही ‘व’ची बाधा आहे - वय आणि वजन. वर्षानुवर्ष माझ्या प्रचंड वजनाखाली दबल्यावर ती शीर तरी काय करणार? तुटली विचारी. त्यावर एकच उपाय. वय आणि वजन मर्यादित ठेवावं. काही लोकांना डाएट आणि व्यायाम करून वजन मर्यादित ठेवणं जमतं. मला ते जमलं नाही. तसंच, काही लोकांत कधीही फरक दिसत नाही. तेच काळे केस,

चेहन्यावर सतत तेज आणि तारुण्याचा उत्साह! अर्थात, त्यांनी दुसऱ्या 'व'वरही मात केली आहे. ज्यांनी दोन्ही 'व'वर वर्चस्व गाजवलं आहे त्यांना काळजी करण्याचं काही कारण नाही. 'व'ची बाधा त्यांना होणार नाही. मला त्यासाठी दुसरा जन्म घ्यावा लागेल.

- सुधीर आंबे कर

('अम्पा - अमे रिका माता' या कथासंग हातून)